

Rozwój nauk ekonomiczno-rolniczych w środowisku krakowskim – spojrzenie retrospektywne

The development of economic and agricultural sciences in the community of Krakow – A retrospective look

Wiesław Musiał

Uniwersytet Rolniczy w Krakowie, Wydział Rolniczo-Ekonomiczny

Streszczenie. W opracowaniu podjęto kwestie tworzenia się i rozwoju nauk ekonomiczno-rolniczych w środowisku naukowym Krakowa. Po utworzeniu studiów rolnych na Uniwersytecie Jagiellońskim przedmioty o charakterze ekonomicznym były początkowo wykładane przez profesorów zajmujących się problematyką technologii produkcji rolniczej. Rozszerzali oni wówczas wykłady o zagadnienia z zakresu organizacji gospodarstw i produkcji rolnej. Z czasem nastąpiła profesjonalizacja zajęć o profilu ekonomicznym i wyodrębniły się osobne struktury mające służyć naukom ekonomiczno-rolniczym. W pracy szczególną uwagę poświęcono osobom tworzącym wówczas naukę, zwłaszcza profesorom prowadzącym badania z zakresu ekonomii, ekonomiki rolnictwa, zarządzania i nauk pokrewnych. Sylwetkę naukową oraz zasługi dla rozwoju nauki każdej z tych osób zaprezentowano na tle epoki, w której żyła i pracowała. Ukazano zatem uczonych – ekonomistów rolnictwa pracujących jeszcze na Uniwersytecie Jagiellońskim, a następnie profesorów będących już absolwentami tej uczelni, którzy wykładali w Wyższej Szkole Rolniczej i późniejszej Akademii Rolniczej. Z czasem absolwenci studiów rolniczych w WSR i na AR doktoryzowali się lub (i) habilitowali w zakresie nauk ekonomicznych (i pokrewnych) na innych uczelniach. Rozbudowana została także struktura formalna jednostek naukowych zajmujących się ekonomią, ekonomiką rolnictwa, statystyką matematyczną, zarządzaniem i doradztwem. Na Wydziale Rolniczo-Ekonomicznym wyodrębniły się dwa kierunki studiów: Zarządzanie i Ekonomia. W 2015 r. Wydział został doceniony przez organy kwalifikacyjne (CKdsSiT) za odpowiednie możliwości kształcenia kadr i otrzymał uprawnienia do nadawania stopnia doktora nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia.

Słowa kluczowe: nauki ekonomiczno-rolnicze • środowisko naukowe Krakowa • rozwój kadr naukowych

Abstract. The paper discusses the issues of the formation and development of economic and agricultural sciences in the scientific community of Krakow. Following the establish-

ment of agricultural studies at the Jagiellonian University, the economics-related subjects were initially taught by professors specialising in agricultural production technology who extended the scope of their lectures with the topics of farm organisation and agricultural production. With time, the economics courses became professionalised, and special structures were separated to serve the economic and agricultural sciences. In this work, attention was focused on people creating science at the time, chiefly professors doing research in economics, agricultural economics, management, and related sciences. Their academic profiles and their contribution to the development of science were presented considering the time in which they lived and worked. First, the scientists – agricultural economists – who worked at the Jagiellonian University were described, and then, the next generations of professors, being the university graduates, who taught at the Higher College of Agriculture and, later on, at the University of Agriculture were presented. With time, the HCA and UA graduates in agricultural studies obtained their doctoral or (and) postdoctoral degrees in economic (and related) sciences from other universities. Moreover, the formal structure of research entities involved in economics, agricultural economics, mathematical statistics, management and consulting was expanded. Two degree courses, i.e. Management and Economics, emerged at the Faculty of Agriculture and Economics. In 2015, the Faculty was recognised by the relevant qualifying authorities (CKDsŚiT) for its staff-training potential, and received the right to confer the doctor degree in economic sciences, in the discipline of economics.

Keywords: economic and agricultural sciences • scientific community of Krakow • scientific staff development

Wstęp

Opisy i analizy rolnictwa, jego struktury, stosowanych technologii produkcji czy też efektów produkcji rolniczej, tj. wytwarzanych produktów oraz ich zbytu, pojawiły się w polskiej literaturze ekonomiczno-rolniczej stosunkowo późno. Anzelm Gostomski w 1588 r. w książce *Gospodarstwo* podjął problem organizacji ówczesnego rolnictwa i produkcji rolnej na ziemiach polskich. Niemal w tym samym czasie Marcin Grosser opisał system gospodarowania chłopów na Śląsku, gdzie był proboszczem (Inglot, 1952). Autor ten wskazuje, że dzięki opłacalności produkcji i sprawności zbytu zbóż z gospodarstw opartych na pańszczyźnianej pracy chłopów majątki szlacheckie bywały bogate. Nie przekładało się to jednak na intensyfikowanie i rozwój majątku, ale na wystawną konsumpcję dworską, często ponad stan. Główną cechą dobrze wówczas prosperujących gospodarstw rolnych była ich wielostronność, tj. prowadzenie produkcji roślinnej, ogrodniczej, zwierzęcej i gospodarki rybnej (jeżeli były do tego warunki przyrodnicze), ale także zajmowanie się pszczelarstwem oraz pozyskiwanie i przetwórstwo drewna. Szymon Syreniusz w 1534 r. w swym zielniku wymienia uprawiane wówczas zboża ozime i jare oraz pszenicę ostną i bezostną (Rostafiński, 1926). Ceną poznawczo pozycją opisującą stan wiedzy o technologii produkcji rolnej i chowie zwierząt jest książka Krzysztofa Kluka *O rolnictwie, zbożach, łąkach, chmielnikach, winnicach i roślinach gospodarskich*. Można w niej znaleźć informację, że w drugiej połowie XVIII w. pojawiły się u nas zagraniczne odmiany zbóż i tworzone były nowe odmiany drogą naturalnego krzyżowania. Prowadzono wówczas gospodarkę trójpolową (ugór, ozimina, zboże jare), a pola nawożono obornikiem, jak również, choć niezbyt często,

marglem i popiołem (Inglot, 1966). W okolicach obfitujących w lasy prowadzono nadal gospodarkę żarową, poszukując nowe pola uprawne. Wzorowano się w tym względzie m.in. na doświadczeniach zagranicznych, w tym opisanych w książce Jana Hermana, przetłumaczonej z języka niemieckiego i wydanej pod tytułem *Ziemianin albo gospodarz flamandzki* (za: Inglot, 1973).

W polskiej literaturze okresu renesansu, czerpiąc wzory głównie z literatury rzymskiej, odnoszono się do rolnictwa, a przede wszystkim wychwalano gospodarkę folwarczno-pańszczyźnianą, życie na wsi i posiadanie ziemi, które dawało duże korzyści i wiele radości. Choć dzieła literackie Mikołaja Reja, Jana Kochanowskiego czy Andrzeja Morsztyna w żadnej mierze nie można zaliczyć do prac traktujących w sposób naukowy o kwestiach ówczesnej gospodarki rolniczej, to jednak pokazują one ówczesny sposób pojmowania rolnictwa i wiedzy o rolnictwie. W XVII i XVIII wieku w rolnictwie wielu krajów Zachodu zachodził wyraźny postęp technologiczny i tworzyło się tzw. nowe rolnictwo. Nastąpiło także ożywienie piśmiennictwa, które podejmowało problemy rolnictwa, w tym koniecznych reform rolnych o charakterze społecznym, strukturalnym i technologicznym. Postęp w rolnictwie polskim był wówczas w dużej, a nawet dominującej mierze efektem przyswajania sobie wiedzy i wzorców gospodarki rolnej Holandii, Anglii, Saksonii czy Prus. Nowe rolnictwo, tworzące się w XVIII wieku także na ziemiach polskich, wzorem państw Zachodu, polegało głównie na zaniechaniu ugorowania ziemi i wprowadzeniu nowych, dotychczas nieznanych roślin uprawnych, w tym motylkowych, doskonaleniu ras zwierząt czy przechodzeniu na ich wychów stajenny. Wprowadzano nowe lub udoskonalano dotychczasowe narzędzia rolnicze, poprawiano mechaniczną uprawę roli oraz stosowano nawozy zielone. Poza naśladownictwem i empirią nieśmiało zaczynało już wówczas prowadzić badania naukowe (Inglot, 1960). Na ziemiach polskich w XVII wieku powstała licząca 130 odrębnych dzieł literatura rolnicza, w tym 23 pozycje stanowiły tłumaczenia opracowań francuskich, niemieckich i angielskich. Zasady nowego rolnictwa napotykały na opór wśród szlachty dążącej do szybkiego bogacenia się i nieinwestującej w przedsięwzięcia, które dopiero w przyszłości miały przynieść korzyści. Jeszcze trudniej nowe sposoby gospodarowania wprowadzali zacofani i niepiśmienni chłopcy, którzy jednak z czasem zaczęli się wzorować na wprowadzanych w dworach nowościach. W 1756 r. Franciszek Bieliński (ziemianin, marszałek koronny) zapoczątkował pod Warszawą doświadczenia w zakresie rządowej uprawy roślin oraz stosowania w uprawie siewnika, kultywatora i pługa. Do postępowo, a nawet wzorowo prowadzonych wówczas majątków można zaliczyć gospodarstwa takich magnatów ziemskich, jak Andrzej Zamojski, Stanisław Małachowski czy Stanisław Poniatowski.

Poszukując odniesień do promowania reform w bogatej już literaturze rolniczej XVIII wieku, należy wspomnieć o wydawanym w Warszawie w latach 1758–1761 przez Wawrzyńca Mitzlera de Kolofa (Saksończyka) czasopiśmie pt. „Nowe Wiadomości Ekonomiczne i Uczone albo Magazyn Wszystkich Nauk do Szczęśliwego Życia Ludzkiego Potrzebnych”. Postępowo było także inne czasopismo o podobnym charakterze, noszące tytuł „Uwagi Tygodniowe Warszawskie ku Powszechnemu Pożytkowi Przełożone o Pomnożeniu Ekonomii w Królestwie Polskim”. Do potrzeby „poprawy rolnictwa” odnosił się również Stanisław Staszic. Zwracał on uwagę na kwestię wielkości gospodarstw w aspekcie dysponowania odpowiednimi zasobami siły roboczej,

a także na zbyt oszczędne stosowanie nakładów na inwestycje, co dotyczyło inwestycji przynoszących efekty zarówno w bieżącym roku, jak i w przyszłych latach. Ważną wówczas pozycją wydawniczą promującą nowe rolnictwo i postęp w gospodarstwach rolnych były „Pamiętniki Polityczne i Historyczne”, które, nieco wbrew nazwie, podejmowały kwestie przemian w rolnictwie, wdrażania postępu i troski szlachty o poddanych. Ważnym zwolennikiem i promotorem postępu gospodarczego, zwłaszcza w dziedzinie rolnictwa, był król Stanisław August Poniatowski. Jeszcze w drugiej połowie XVIII wieku wiadomości przekazywane rolnikom za pośrednictwem różnych opracowań książkowych i czasopism cechował skrajny praktycyzm. Publikowano głównie lub wyłącznie te informacje i wiedzę, które mogły być potrzebne rolnikowi. Do doświadczeń i osiągnięć lepiej rozwiniętego rolnictwa zachodniego odnoszono się z dużą rezerwą, uważając, że dotyczą one innych warunków przyrodniczych (i tu raczej można przyznać im rację). Komisja Edukacji Narodowej proponowała wprowadzenie nauczania rolnictwa we wszystkich typach szkół, począwszy od szkoły parafialnej, a skończywszy na szkole głównej, co miało stanowić fundament postępu i pozytywnych przemian na wsi. Zamierzenia te jednak nie zostały zrealizowane, a naukę rolnictwa wprowadzono jedynie do szkół średnich (później do wyższych). Po rozbiorach Polski kształcenie i szerzenie oświaty rolniczej na wiele lat zeszło na dalszy plan, a wyjątkiem pod tym względem był zabór pruski, w którym najszybciej wprowadzono reformy rolne i postęp technologiczny (Inglot, 1973).

Materiał i metody

Opracowanie ma charakter przeglądowy, wielowątkowy, i w ogólnym założeniu dotyczy rozwoju nauk rolniczo-ekonomicznych w środowisku akademickim Krakowa. Główną część pracy stanowi prezentacja ludzi, którzy tworzyli i rozwijali naukę o gospodarce, tj. ekonomikę rolnictwa, ekonomię i nauki pokrewne, pod koniec XIX stulecia, a także w XX wieku oraz w pierwszej dekadzie wieku XXI. Były lub są to osoby pracujące w strukturach naukowych Uniwersytetu Jagiellońskiego, a następnie Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie, która w kolejnych etapach reform i przemian formalnych przemianowana została na Akademię Rolniczą, a następnie na Uniwersytet Rolniczy. Tłem prowadzonych rozważań jest zmieniający się obraz polskiej nauki i szkolnictwa wyższego, na który składa się ich funkcjonowanie w okresie zaborów, po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, w czasie drugiej wojny światowej i w okresie powojennym (po 1945 r.). W tym ostatnim przedziale czasowym wyraźnie wyodrębnia się okres istnienia państwa o ustroju komunistycznym (lub socjalistycznym, w pewnym okresie dążącym do standardów komunizmu) oraz okres demokratyzacji życia społeczno-gospodarczego i kształtowania się gospodarki rynkowej po roku 1989. Uwagę skupiono przede wszystkim na osobach już nieżyjących, lecz ważnych dla nauk ekonomiczno-rolniczych w Krakowie. Nie koncentrowano się na współczesnie żyjących, uznając, że osoby te z reguły nadal pracują, uczą i rozwijają naukę (będąc na emeryturze, zwykle także nie porzucają pracy). Stąd też nie powinny i nie mogą jeszcze być bezstronnie oceniane, tym bardziej że dalsza praca z pewnością powiększy ich dorobek naukowy.

Omawiając ważne dla nauki postacie, zwykle samodzielnych pracowników naukowych, przyjęto następujące założenia upraszczające: rolnictwo to gospodarka; gospodarka to ekonomia; kształcenie (i badanie) realizowane w obrębie rolnictwa to głównie kształcenie organizatorów, zarządzających rolnictwem i zarządzających gospodarstwem rolnym, a więc ekonomistów i menedżerów. Prezentując ważne postacie życia naukowego – nauczycieli akademickich, którzy z założenia parają się także pracą naukową – przyjęto podział na trzy, zapewne ząbębające się, grupy: 1) ekonomistów rolników, skupionych głównie w katedrach ekonomiki rolnictwa; 2) ekonomistów pracujących w katedrach ekonomii i samodzielnych pracowników naukowych identyfikowanych z naukami społeczno-ekonomicznymi; 3) pracowników naukowych zajmujących się doradztwem. Podział ten, oparty o struktury formalne, jest nieostry nie tylko z racji wykształcenia wymienionych osób i rodzaju prowadzonych przez nie badań, ale także z powodu częstego przechodzenia tych pracowników wewnątrz zmieniającej się struktury katedr i zakładów w uczelni.

W opracowaniu wykorzystano metody adekwatne do analiz społeczno-ekonomicznych oraz metodę monograficzną.

Początki kształcenia rolniczo-ekonomicznego w Polsce

Kształcenie szkolne i akademickie w zakresie rolnictwa początkowo miało charakter kształcenia na rzecz gospodarki, obejmując przekazywanie wiedzy i umiejętności praktycznych służących poprawie gospodarowania i produktywności. Pochodną tych działań było usprawnienie organizacji produkcji, zarządzania procesami produkcyjnymi i majątkiem rolnym, jak również efektywne wykorzystanie pracowników i narzędzi, a później także maszyn rolniczych. Tak więc historia kształcenia zawodowego rolników (czy hodowców zwierząt) to niejako także historia kształcenia warunkowanego potrzebami ekonomicznymi i podporządkowanego ekonomice produkcji. Czytając prace dotyczące wieku XVIII czy XIX, można zauważyć, że profesorowie rolnictwa z reguły byli bardzo interdyscyplinarni, podejmowali próby nauczania racjonalnych zachowań w sferze produkcji, dysponowania majątkiem, a więc można by ich zaliczyć do ekonomistów rolnych. W okresie pracy Komisji Edukacji Narodowej zrodziła się inicjatywa reformy Akademii Krakowskiej (w 1780 r.), jednakże późniejsze zaszłości, w tym rozbiory Polski, odsunęły realizację tych zamierzeń niemal na 30 lat. Pierwsza Katedra Rolnictwa powołana w Akademii Krakowskiej w 1806 r. działała tylko przez trzy lata. Z lepszym skutkiem urzeczywistniono pomysł zorganizowania studiów rolniczych na Uniwersytecie Wileńskim, powołując w 1803 r. Katedrę Gospodarstwa Wiejskiego, która swą działalność prowadziła w latach 1819–1833. Próby utworzenia odrębnego wydziału rolnego i leśnego na politechnice oraz utrzymania wyższej szkoły rolniczej na Wileńszczyźnie zakończyły się niepowodzeniem. Od 1820 r. zaczął działać w Marymoncie pod Warszawą Instytut Agronomiczny, w którym od 1840 r. prowadzono kształcenie na Wydziale Rolniczym i Leśnym. Po licznych reformach i zmianach nazwy instytut ten został przeniesiony do utworzonego w Puławach Instytutu Politechnicznego i Rolniczo-Leśnego (później zrusyfikowanego i funkcjonującego jako uczelnia rosyjska). W Warszawie od 1906 r. przy

Towarzystwie Kursów Naukowych istniał Wydział Rolniczy przekształcony następnie w Wyższą Szkołę Rolniczą, a od 1920 r. w Szkołę Główną Gospodarstwa Wiejskiego (SGGW). Poza Krakowem i Warszawą kształcenie rolnicze na przełomie XIX i XX wieku prowadzono w Wyższej Szkole Rolniczej w Dublanach (od 1901 r. przemianowanej na Akademię Rolniczą) oraz przez osiem lat w Wyższej Szkole Rolniczej im. H. Żabikowej pod Poznaniem (*Księga Jubileuszowa...*, 2003).

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości przystąpiono do restytucji i rozbudowy kształcenia rolniczego na poziomie akademickim. Odbywało się ono w SGGW w Warszawie i na Uniwersytecie Jagiellońskim, w Studium Rolniczym przekształconym następnie w Wydział Rolniczy, oraz w Akademii Rolniczej w Dublanach (włączonej później do Politechniki Lwowskiej). Podtrzymano także tradycje kształcenia rolniczego w Poznaniu, tworząc na Uniwersytecie Poznańskim Wydział Rolniczo-Leśny. W Wilnie, nieco później, bo w 1923 r., powołano Studium Rolnicze, przekształcone w 1938 r. w Wydział Rolny. W 1919 r. powstała w Bydgoszczy Akademia Rolnicza przekształcona następnie w Wyższą Szkołę Gospodarstwa Wiejskiego, którą później przeniesiono do Cieszyna. Miała ona status szkoły półwyższej, podobnie jak Główna Szkoła Gospodarcza Żeńska w Snopkowie pod Lwowem oraz Państwowa Szkoła Ogrodnicza w Poznaniu (Jurkowska, Komornicki, Kosiek, 1975).

Powracając do studiów rolniczych – czy też rolniczo-ekonomicznych, gdyż zawsze studia te łączyły nauki przyrodnicze, technologię i organizację produkcji oraz ekonomikę – należy przypomnieć, że Wydział Rolniczy Uniwersytetu Jagiellońskiego powstał na bazie Studium Rolniczego na Wydziale Filozoficznym. Studium to funkcjonowało na UJ w latach 1890–1923 i, jak wspomina J. Fierich (1934), utrzymywało wysoki poziom naukowy. W 1901 r. przy ul. Żabiej (obecnie ul. Mickiewicza 21) zbudowano budynek Studium Rolniczego (Collegium Agronomicum), który w krótkim czasie okazał się zbyt mały. W kolejnych latach powiększono bazę materialną niezbędną do kształcenia studentów. W 1904 r. zorganizowano ogród warzywny na Prądniku Czerwonym, a w 1912 r. Studium wzbogaciło się o zakład doświadczalny w Mydlnikach. Władze Uniwersytetu doceniły te prorozwojowe przedsięwzięcia, dając im wyraz w powołaniu z dniem 18 lipca 1923 r. piątego wydziału UJ, tj. Wydziału Rolniczego. W 1924 r. pod kierunkiem prof. S. Surzyckiego zorganizowano Wyższy Naukowy Kurs Spółdzielczy – jako pierwszą szkołę tego typu w Europie. W okresie wielkiego kryzysu gospodarczego (1934 r.) Wydziałowi Rolniczemu groziła likwidacja, zrezygnowano jednak z tego zamiaru ze względu na dorobek naukowy Wydziału i dobre wyniki w zakresie kształcenia (Jurkowska i in., 1975).

Po drugiej wojnie światowej szybko przystąpiono do odbudowy studiów akademickich w Polsce. Już w 1944 r. w Lublinie utworzono Wydział Rolniczy i Weterynaryjny na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej. Rok później (1945) w Krakowie reaktywowano Wydział Rolniczy na Uniwersytecie Jagiellońskim. Kolejno przywrócono studia rolnicze w Warszawie w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego oraz w Poznaniu na Uniwersytecie Poznańskim. W 1945 r. utworzono w Łodzi Wyższą Szkołę Gospodarstwa Wiejskiego, a w Cieszynie wznowiła działalność Wyższa Szkoła Gospodarstwa Wiejskiego. Także zaraz po wyzwoleniu, w 1945 r., we Wrocławiu (na Politechnice i Uniwersytecie Wrocławskim) powołano Wydział Rolniczy i Wydział Medycyny Weterynaryjnej.

Wymienione uczelnie (i wydziały) stanowiły ogniwa wyjściowe do tworzenia w kolejnych latach samodzielnych uczelni rolniczych i rozbudowy studiów o nowe wydziały. W 1950 r. zlikwidowano uczelnie rolnicze w Łodzi i Cieszynie oraz powołano Wyższą Szkołę Rolniczą w Olsztynie. W następnym roku utworzono Wyższą Szkołę Rolniczą w Poznaniu i we Wrocławiu. W Krakowie w 1953 r. powstała Wyższa Szkoła Rolnicza z wydziałami: Rolniczym, Leśnym i Zootechnicznym. W Lublinie samodzielną Wyższą Szkołę Rolniczą utworzono w 1955 r., a w tym samym roku taką szkołę powołano także w Szczecinie. Proces rozwoju studiów rolniczych w okresie powojennym zamyka powołanie studiów rolniczych na uczelniach wieloprofilowych w Bydgoszczy i Siedlcach oraz utworzenie filii niektórych uczelni m.in. w Rzeszowie (AR w Krakowie) i Zamościu (AR w Lublinie).

Po latach burzliwego rozwoju kadry i wzrostu liczby studentów następowało od roku 2000 powolne, a później (zwłaszcza po 2010 r.) coraz szybsze kurczenie się bazy rekrutacyjnej i liczby przyjmowanych studentów, zwłaszcza na studiach niestacjonarnych. Uczelnie rolnicze poszukiwały również dla siebie nowego miejsca w strukturach nauki w kraju (i na rynku). Szkoły rolnicze się łączyły, np. AR w Szczecinie z Politechniką w Szczecinie, lub wchodziły w nowo powstające struktury, np. w Olsztynie utworzono Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, w którym trzon założycielski stanowił Uniwersytet Rolniczo-Technologiczny. Dalsze kurczenie się bazy rekrutacyjnej uczelni, wywołane niżem demograficznym, i pojawiające się relatywne nadwyżki kadry naukowej mogą dać środowisku naukowemu asumpt do dalszych zmian strukturalnych w szkołach akademickich o profilu rolniczym.

Ekonomiści rolnictwa z krakowskiego środowiska akademickiego – przegląd chronologiczny

Początki nauk ekonomiczno-rolniczych w Krakowie wiążą się z Uniwersytetem Jagiellońskim, na którym w 1890 r. utworzono studia rolnicze. Środowisko rolników ekonomistów skupiało się jednak nie tylko przy powstających w uczelni katedrach, ale do pewnego czasu głównie w różnych towarzystwach zainteresowań naukowych czy stowarzyszeniach rolniczych. To z nich najczęściej wywodzili się światli ziemianie (rzadziej mieszczanie) mający praktyczną i naukową, często zweryfikowaną poprzez staż, zagraniczną wiedzę o gospodarce rolniczej. Prezentację postaci ekonomistów rolnych w Krakowie najczęściej otwiera prof. Stefan Surzycki. W tym artykule jednak cofniemy się nieco, wspominając profesorów, którzy w ostatniej dekadzie XIX wieku wykładali w tym mieście przedmioty rolnicze i ekonomiczne.

Profesor Stefan Moszczeński (1871–1944) wśród ekonomistów jednomyślnie kojarzony jest z ośrodkiem warszawskim, jednakże łączyły go także więzi naukowe z Krakowem. Jak w krótkim biogramie podaje A. Żabko-Potopowicz (1973), S. Moszczeński został powołany na katedrę rolnictwa po śmierci prof. Czarnowskiego. W 1908 r. przeniósł się do Warszawy, gdzie wykładał „naukę zarządu”, zapewne podobnie jak wcześniej w Krakowie, lecz owo wcześniejsze zatrudnienie potomni potraktowali jako raczej incydentalne.

Pierwszym profesorem nauk ekonomicznych w nowo utworzonym Studium Rolniczym przy Wydziale Filozoficznym UJ był Władysław Lubomęski (1841–1907), wcześniej zatrudniony w Wyższej Szkole Rolniczej w Dublanach. Po przejściu do Krakowa, do Katedry Zarządu Gospodarstwa Wiejskiego, otrzymał w 1892 r. nominację na profesora. Jego zainteresowania naukowe były rozległe i obejmowały produkcję roślinną, organizację gospodarstw i ekonomikę rolnictwa. Dużą uwagę zwracał na kształcenie praktyczne, zajmował się również upowszechnianiem wiedzy i nowości technologicznych wśród włościan. Był człowiekiem wytrwałej pracy i wielkiej sumienności, a jednocześnie bardzo skromnym.

Bezpośrednim następcą prof. W. Lubomęskiego w nauczaniu przedmiotów ekonomiczno-rolniczych był prof. Stefan Surzycki (1864–1936). To wielka postać w nauce, ale także patriota walczący o odzyskanie niepodległości Polski i ponoszący z tego tytułu osobiste koszty, w tym relegowanie z kolejnych uczelni; nie mógł ukończyć studiów na ziemiach polskich. Wyjechał stąd do Halle, a następnie do Lipska (w Niemczech). Do Studium Rolniczego w UJ przyszedł ze średniej szkoły rolniczej w Czernichowie (pod Krakowem). W 1909 r. objął Katedrę Zarządu Gospodarstwa Wiejskiego (później Katedrę Ekonomiki Rolniczej). Rozbudował studia rolnicze z trzech do czterech lat kształcenia i znacznie zwiększył udział nauk ekonomicznych. W 1923 r. doprowadził do usamodzielnienia się Wydziału Rolniczego, tworząc na nim specjalność ekonomiczno-spółdzielczą. Jego pasją życiową było agronomia społeczna, ale także ruch spółdzielczy jako dźwignia drobnego rolnictwa. Był wybitnym znawcą i twórcą ówczesnej ekonomiki rolnictwa.

Profesor Stefan Schmidt (1889–1977) zastąpił w 1929 r. w prowadzeniu wykładów i ćwiczeń prof. S. Surzyckiego. Profesor S. Schmidt był bardzo dobrze wykształconym naukowcem – można by go zapewne nazwać naukowcem nowego pokolenia. Studia rozpoczął na Wydziale Filozoficznym UJ, a następnie wyjechał do Halle, gdzie naukę kontynuował na kierunku rolniczo-ekonomicznym; tam też uzyskał stopień doktora (*Profesorowie...*, 2003; 2013). Znał biegle wiele języków, a umiejętność tę wykorzystywał zarówno do poznawania światowej literatury naukowej, jak i do studiowania nie tylko europejskiego, ale także światowego rolnictwa poprzez praktyki zawodowe i staże naukowe. Po uzyskaniu habilitacji na Wydziale Historyczno-Filozoficznym UJ wyjechał na staż naukowy do USA (w ramach stypendium Fundacji Rockefellera), a następnie do Danii. W 1933 r. objął na UJ kierownictwo Katedry Ekonomii Rolniczej. Wykładał statystykę matematyczną, ekonomię polityczną, politykę gospodarczą, politykę rolną, jak również taksację, kalkulację i ekonomikę rolnictwa. Zwabiony przez Niemców na UJ na wykład (6.XI.1939), został aresztowany i wywieziony do obozu koncentracyjnego w Sachsenhausen, z którego udało mu się powrócić. W czasie wojny działał w konspiracji. Od 1947 r. profesor S. Schmidt pełnił funkcję dziekana Wydziału Rolniczego UJ i organizatora wydziału. Pomimo swej ogromnej wiedzy, dorobku naukowego i zasług, od 1950 r. ze względów stricte politycznych (okres stalinizmu) został na trzy lata odsunięty od pracy naukowej. Powrócił do niej w 1953 r., zatrudniony w Katedrze Statystyki Matematycznej nowo utworzonej Wyższej Szkoły Rolniczej. Odszedł na emeryturę w 1960 r., ale jeszcze przez wiele lat odwiedzał pracowników, interesował się życiem naukowym katedry i uczelni. Był naukowcem wybitnym, oddanym nauce, o bogatym dorobku naukowym, wnoszącym wkład w naukę europejską i światową. Spychany

przez politykę „na boczny tor”, był wzorową postacią prawdziwego naukowca, z wielką godnością realizującego swą misję.

Następcą i zastępcą prof. S. Schmidta został ówczesny magister, a po latach profesor, Tadeusz Rychlik (1922–1993). Mianowano go zastępcą profesora i kierownikiem Katedry Socjalistycznych Przedsiębiorstw Rolnych, utworzonej na UJ w miejsce Katedry Ekonomii Rolnej (do 1953 r.). Profesor T. Rychlik w czasie okupacji był aktywnym uczestnikiem ruchu oporu i więźniem obozów w Oświęcimiu i Mauthausen. Jego przyjazd do Krakowa i objęcie kierownictwa Katedry w zastępstwie naukowca o wielkim dorobku i nieugiętej postawie politycznej przez lata traktowano (aczkolwiek zakulisowo) jako zachowanie niegodne akademika. Po latach, gdy wygasły emocje, a uczestnicy tych zdarzeń w większości już nie żyją, oceny te stały się bardziej wyważone. Gdy nastąpiła odwilż polityczna w 1956 r., T. Rychlik został przeniesiony do Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego, gdzie zdobywał kolejne stopnie naukowe i uzyskał tytuł naukowy profesora nauk ekonomicznych. Lata, które profesor spędził w Krakowie jako młody człowiek i pracownik naukowy, pozostawiły na nim trwałe ślad. Znał ludzi na uczelni, pytał o ich losy, interesował się życiem krakowskiego środowiska akademickiego. Do młodych pracowników naukowych z Akademii Rolniczej w Krakowie (znam to z autopsji) odnosił się z dużą sympatią, a nawet ich wspierał. W Warszawie był ceniony za swój dorobek i dużą aktywność naukową i organizacyjną; do czasu przejścia na emeryturę pełnił różne funkcje, w tym dyrektora Instytutu Ekonomiki i Organizacji Gospodarstw Rolnych.

W 1950 r. Katedrę Ekonomii Rolniczej (na UJ) podzielono na dwie jednostki: Katedrę Polityki Agrarnej i Katedrę Socjalistycznych Przedsiębiorstw Rolnych. Katedrą Polityki Agrarnej, niejako równoległe z T. Rychlikiem w tzw. Zespole Ekonomiki Rolnej, kierował prof. Józef Kubica (1906–1991) – doktorant i wieloletni współpracownik prof. S. Schmidta. Profesor J. Kubica to postać bardzo ważna dla historii uczelni, Wydziału Rolniczego i nauk ekonomicznych. Studia wyższe ukończył na Wydziale Rolniczym UJ. Przed II wojną światową pracował w górskiej stacji doświadczalnej, a następnie w Izbie Rolniczej oraz jako wolontariusz w Katedrze Ekonomii Rolnej (u prof. S. Schmidta). Jego następca prof. E. Otoliński opisał go jako człowieka o wyjątkowej osobowości, wielkiej energii i pasji (*Profesorowie...*, 2003; 2013). Profesor J. Kubica był dziekanem Wydziału Rolniczego na UJ, a po powstaniu WSR w Krakowie był jej pierwszym rektorem (w latach 1953–1962). Tworzył i rozwijał bardzo słabą wcześniej bazę materialną, ale i kadrową uczelni. Nadbudował piętro w głównym budynku WSR – Collegium Godlewskiego, budował Gmach Jubileuszowy, przejął i zagospodarował trzy gospodarstwa rolne (w Okocimiu, Ostrowie Szlacheckim i Prusach), tworząc Rolnicze Zakłady Doświadczalne. Z racji pełnionych ważnych funkcji na uczelni nieco mniej czasu poświęcał dydaktyce. Nauczał głównie ekonomiki rolnictwa, ponadto organizował terenowe wyjazdy studyjne i ćwiczenia. Profesor E. Otoliński, w podsumowującej biografii, zaliczył prof. J. Kubicę do grona najwybitniejszych polskich ekonomistów rolnictwa, łączącego w sobie autorytet naukowca, wychowawcy i dydaktyka (*Profesorowie...*, 2003; 2013).

Docent Jan Pociąg (1916–2006), który bez wątplenia powinien być tu przywołany jako profesor (do czego odniosę się nieco później), był absolwentem Wydziału Rolniczego UJ. Zaraz po wojnie w 1945 r. podjął pracę w Katedrze Ekonomiki Rolnej

u prof. S. Schmidta. Po przeniesieniu jego przełożonego i mentora w wymuszony stan spoczynku został odsunięty od pracy w szkolnictwie wyższym. Powrócił do niej dopiero w 1956 r., tj. wkrótce po powołaniu WSR, do nowo utworzonej Katedry Statystyki Matematycznej kierowanej przez prof. S. Schmidta, którego zastąpił w 1960 r. Docent J. Pocięj prowadził zajęcia ze statystyki matematycznej i powstającej wówczas informatyki (elektronicznej techniki obliczeniowej). Jego dorobek naukowy upoważniał go do uzyskania tytułu profesora i taki wniosek naukowy został w 1977 r. wysłany do ministerstwa i tam przyjęty. Z nieznanых powodów, co zapewne oznaczało wówczas przyczyny polityczne, wniosek ostatecznie oddalono i odesłano do uczelni. Profesora J. Pocięja życie zmusiło do wykonywania różnych zawodów, stąd w różnych okresach burzliwych przemian w kraju był m.in. magazynierem majątku w Rogowie, organistą, referendarzem, żołnierzem, urzędnikiem. Przez długie lata pracy w szkolnictwie wyższym naukowo zajmował się ekonomiką i organizacją rolnictwa oraz zastosowaniem metod statystyczno-matematycznych i ekonometrii w rolnictwie. Bardzo dużo czasu poświęcał pracy dydaktycznej, wykładając głównie statystykę matematyczną na kilku wydziałach i co semestr egzaminując ustnie co najmniej kilkuset studentów. Był człowiekiem dużego formatu, zdyscyplinowanym, rzeczowym, zdystansowanym do bieżącej polityki, wchodzącym w spory, ale tylko naukowe.

Po kilkuletnim wakacie katedrę przejął prof. Karol Kukuła (ur. w 1948 r.), który przeszedł do Akademii Rolniczej (w 1992 r.) z Akademii Ekonomicznej w Krakowie i w kolejnych latach znacząco wzmocnił naukowo i rozwinął katedrę. W kolejnych latach pracujący w tej katedrze dr hab. Jacek Strojny (ur. w 1960 r.) oraz dr hab. Jadwiga Bożek (ur. w 1953 r.) uzyskali habilitację w SGGW w Warszawie.

Niemal w tym samym czasie co prof. J. Kubica i prof. J. Pocięj nauki ekonomiczne wykładali i rozwijali w Krakowie czterej inni samodzielni pracownicy naukowci: prof. Kazimierz Zabierowski, prof. Marian Koziej, doc. Bolesław Król i prof. Stanisław Martyna.

Profesor Kazimierz Zabierowski (1926–1989) był absolwentem Wydziału Rolniczego UJ. Pracę doktorską wykonał w WSR pod kierunkiem prof. J. Kubicy, habilitował się w zakresie ekonomiki rolnictwa. Od 1952 r. był związany naukowo z naukami ekonomiczno-rolniczymi, najpierw na UJ, m.in. w Katedrze Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa, a od 1953 r. w WSR (do 1965 r.). W późniejszym okresie pracował w Zakładzie Gospodarki Górskiej PAN oraz na Wydziale Ekonomiki Produkcji i Obrotu Rolnego WSR, filia w Rzeszowie. Naukowo zajmował się problematyką rejonizacji produkcji, rolnictwem obszarów górskich i problematyką ochrony przyrody.

Profesor Marian Koziej (1932–2011), nieco młodszy od prof. J. Kubicy, był jego współpracownikiem naukowym. Ukończył studia na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, a doktoryzował się i habilitował w WSR w Krakowie, w której to uczelni przez kilka kolejnych lat pracował w Katedrze Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa. W 1976 r. podjął pracę w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Kielcach, w której przez 24 lata kierował Zakładem Geografii Społeczno-Ekonomicznej. Dwukrotnie pełnił funkcję dziekana Wydziału Matematyczno-Przyrodniczego, a następnie prorektora. Jego zainteresowania naukowe skupiały się głównie na problematyce rozwoju regionów, w tym zagadnieniach rolnictwa i gospodarowania na obszarach górzystych. Przez wiele lat utrzymywał dobre kontakty z krakowską WSR – AR w Krakowie.

Docent Bolesław Król (1929–1978) także był współpracownikiem naukowym prof. J. Kubicy i prof. K. Zabierowskiego. Był absolwentem Wydziału Rolniczego UJ, a następnie WSR w Krakowie. Doktoryzował się pod kierunkiem prof. J. Kubicy, który zaofertował mu asystenturę. W latach 1966–1968 pełnił obowiązki kierownika Katedry Polityki Agrarnej na Wydziale Rolniczym. Przeniesiony na Wydział Melioracji Wodnych, Oddział Geodezji Urzędzeń Rolnych, kierował różnymi strukturami naukowymi tego wydziału. W pracy naukowej początkowo zajmował się rachunkowością rolniczą, a następnie organizacją indywidualnych gospodarstw rolnych, urządzaniem obszarów wiejskich oraz problematyką racjonalnego wykorzystania i ochrony ziemi.

Profesor Stanisław Martyna (1921–2013) to absolwent Wydziału Rolniczego UJ, doktorant prof. J. Kubicy. Po ukończeniu w 1949 r. studiów rozpoczął pracę na Wydziale Rolniczym UJ, a później pracował w Katedrze Ekonomiki Rolnictwa WSR (do 1966 r.). Następnie przeszedł do Zakładu Ekonomiki Ogrodnictwa, nowo utworzonego na Wydziale Rolniczym. W latach 1970–1974 był wicedyrektorem Instytutu Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa. W 1975 r. przeszedł na Wydział Ogródniczy, w którego strukturach pełnił funkcję kierownika. Jego zainteresowania naukowe ewoluowały w czasie; we wczesnym okresie pracy naukowej zajmował się produkcją zwierzęcą, następnie efektywnością mechanizacji pracy, a najdłużej i najowocniej ekonomiką produkcji ogrodniczej. Poza zajęciami dla studentów prowadził także wiele wykładów dla przedstawicieli praktyki gospodarczej i członków stowarzyszeń ogrodniczych.

Po profesorze J. Kubicy, który przeszedł na emeryturę w 1976 r., dyrektorem Instytutu Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa został doc. Józef Martyna, choć za naturalnego kandydata na to stanowisko uważano doc. Eugeniusza Otolińskiego, który był starszy od doc. J. Martyny o dwa lata i wcześniej się habilitował. Można przypuszczać, że taka była wola onnipotentnego wówczas prof. J. Kubicy.

Docent Józef Martyna (1934–1982) należał do tych naukowców, którzy kształcenie rolnicze rozpoczynali w nowo powstałej Wyższej Szkole Rolniczej w Krakowie. Był absolwentem Wydziału Rolniczego. Doktoryzował się w 1969 r. pod kierunkiem prof. J. Kubicy. Naukowo zajmował się problematyką racjonalizacji produkcji rolniczej, w szczególności specjalizacją i ekonomiką produkcji zwierzęcej. Był człowiekiem bardzo aktywnym, przedsiębiorczym i sprawnym organizacyjnie. Bez trudu łączył pracę naukową z działalnością organizacyjną na uczelni i pracą polityczną. Sprawował funkcję dyrektora instytutu, a następnie kierownika Katedry Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa, był też prorektorem Akademii Rolniczej. Współpracownicy pokładali w nim wielkie nadzieje na rozwój nauk ekonomiczno-rolniczych w Krakowie, licząc także na własny rozwój przy tak uzdolnionym i sprawnym liderze. Profesor Ryszard Manteuffel, niekwestionowany wówczas autorytet w dziedzinie nauk rolniczo-ekonomicznych w Polsce, związany zawodowo z SGGW w Warszawie, twierdził, że doc. J. Martyna jest jednym z najzdolniejszych i najlepiej zapowiadających się naukowców ekonomistów rolnictwa młodego pokolenia. Zmarł nagle i przedwcześnie w 1982 r., pozostawiając wielu zasmuconych, zaniepokojonych o swą przyszłość i niespełnionych zawodowo współpracowników.

Następcą doc. J. Martyny został prof. Eugeniusz Otoliński (1932–2013) – absolwent studiów ekonomiczno-rolniczych w Wyższym Instytucie Gospodarstwa Wiejskiego w Sofii. To właśnie w Bułgarii spotkał go (niemal już absolwenta) prof. J. Kubica, przebywający tam na wyjeździe naukowym, i zaprosił do pracy w katedrze ekonomicznej

WSR. Z katedrą tą (w różnej strukturze i pod różnymi nazwami) E. Otoliński związał się do końca swej pracy zawodowej i swojego życia. Doktoryzował się u prof. J. Kubicy. W pracy zawodowej zajmował się głównie dużymi gospodarstwami państwowymi i spółdzielczymi, najpierw badając ich produktywność i rentowność, a następnie organizację i zarządzanie. Był bardzo aktywny i skuteczny w zakresie współpracy z kierownictwem dużych Państwowych Gospodarstw Rolnych i w prowadzeniu badań terenowych (co zapewne pozostało profesorowi po wybitnym w tym zakresie prof. J. Kubicy). Przez niemal 40 lat pełnił różne funkcje kierownicze w ramach struktur organizacyjnych jednostek ekonomicznych, przy czym przez 38 lat kierował Katedrą Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa. Przez jedną kadencję był prodziekanem Wydziału Rolniczego, lecz oceniał tę działalność jako „stratę czasu dla pracownika naukowego”. Z dużym zaangażowaniem i konsekwencją podejmował i realizował współpracę naukową zwłaszcza z ośrodkami naukowymi Europy Zachodniej. Dbał o to i wymagał, aby jego współpracownicy wyjeżdżali na staże zagraniczne. Był bardzo ambitny naukowo, niemal całkowicie oddany pracy naukowej, w której szukał spełnienia, wymagający od siebie i od innych. Być może, lata studiów w stalinowskiej wówczas Bułgarii sprawiły, że był raczej zamknięty w sobie, ostrożny i nieufny. Także na emeryturze bardzo dużo czasu spędzał w katedrze, czytając artykuły naukowe i w miarę sił pisząc nowe opracowania, ciągle mając coś do powiedzenia w dziedzinie nauk ekonomiczno-rolniczych.

W kolejnych latach z Katedry Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa utworzono dwie odrębne jednostki w strukturze wydziału. Za kadencji rektorskiej prof. Kazimierza Kosiniaka-Kamysza i z jego inicjatywy powstała koncepcja wzbogacenia studiów rolniczych o nowy kierunek – Agroekonomię. Propozycja ta została bardzo dobrze przyjęta przez młodszych pracowników nauki, w tym samodzielnego naukowo, młodego wówczas dr. hab. Janusza Żmiję (ur. w 1949 r.), który habilitował się na Uniwersytecie w Rostocku. Była ona jednak kontestowana przez starszego już i zachowawczego prof. E. Otolińskiego. Mimo to w 1994 r. powołano nowy Zakład Agrobiznesu stanowiący przeciwwagę i swoistą konkurencję dla dotychczasowej struktury, z której wyszła część młodych pracowników naukowych. Stanowiło to ważne, a nawet przełomowe wydarzenie w rozwoju nauk ekonomiczno-rolniczych. Wspomniany zakład został w 2002 r. przekształcony w Katedrę Agrobiznesu, a w 2014 r. w Instytut Ekonomiki i Zarządzania Przedsiębiorstwami, którym kieruje prof. Janusz Żmija. W jednostce pracuje (poza profesorem) trzech samodzielnych pracowników naukowych: dr hab. Jerzy Cieślik (ur. w 1952 r.), dr hab. Andrzej Krasnodębski (ur. w 1956 r.), obecnie prodziekan ds. kierunków ekonomicznych, oraz dr hab. Marta Domagalska-Grędyś (ur. w 1971 r.). W międzyczasie, konkretnie w 2000 r., habilitację uzyskała także dr Józefa Gniewek (ur. w 1952 r.), która jednak w 2004 r. przeniosła się na Akademię Ekonomiczną w Krakowie.

Od 1994 r. Katedra Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa pracowała pod kierunkiem prof. E. Otolińskiego w węższym składzie osobowym. W 1996 r. habilitację w SGGW przeprowadził dr hab. Wiktor Adamus (ur. w 1947 r.), a w roku 1999 dr hab. Wiesław Musiał (ur. w 1953 r.). Tak więc katedra miała trzech samodzielnych pracowników naukowych. Po przejściu prof. E. Otolińskiego na emeryturę w 2002 r. kierownictwo katedry objął dr hab. Wiesław Musiał, zaś ambitny dr hab. Wiktor Adamus w 2003 r. przeniósł się na Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej UJ (gdzie pracuje

nadal). Do katedry dołączył w 2004 r. prof. Antoni Kozuch (ur. w 1939 r.), który przyszedł z Politechniki Białostockiej. Pracował do 2009 r., prowadząc badania głównie z zakresu zarządzania finansami sektora publicznego i samorządności na terenach wiejskich oraz zajęcia ze studentami, głównie z zarządzania. Po przejściu na emeryturę podjął pracę w Wyższej Szkole Oficerskiej Wojsk Lądowych we Wrocławiu i nadal utrzymuje dobry kontakt z pracownikami jednostek ekonomicznych.

Niejako drugi, autonomiczny pion nauk ekonomiczno-rolniczych tworzą profesorirowie prowadzący badania i dydaktykę w tzw. głównym nurcie, tj. w zakresie ekonomii. Na studiach rolniczych na UJ ekonomię wykładali wspomniani w tym opracowaniu prof. W. Lubomęski i prof. S. Surzycki, a później także prof. S. Schmidt. W kolejnych latach na Uniwersytecie Jagiellońskim, a następnie w Wyższej Szkole Rolniczej ekonomię dla rolników wykładał prof. Jan Czarkowski.

Profesor Jan Czarkowski (1910–1995) to kolejny wybitny naukowiec, który kształtował środowisko naukowe i tworzył nauki ekonomiczne na UJ, a następnie w Wyższej Szkole Rolniczej w Krakowie. Był absolwentem Wydziału Prawa i Administracji UJ, w której to uczelni uzyskał stopień doktora i wykonał pracę habilitacyjną. Zajmował się zarówno nauką (pracując na licznych uczelniach), jak i praktyką (jako znawca bankowości i finansów – w Państwowym Banku Rolnym w Warszawie, w którym był doradcą). Od 1945 r. pracował naukowo na Wydziale Prawa UJ w Katedrze Ekonomii Politycznej, w latach 1957–1969 był również zatrudniony w Wyższej Szkole Rolniczej w Krakowie. Profesor naukowo zajmował się przede wszystkim teorią myśli ekonomicznej, pieniądzem i polityką pieniężną, ale także prognozowaniem, zagadnieniami finansowania wzrostu gospodarczego i teorią holizmu. Był wybitną postacią w świecie nauk ekonomicznych, o bardzo dużym i cennym dorobku naukowym, utrzymywał liczne i efektywne kontakty z zagranicznymi ośrodkami naukowymi. Łączył naukę ekonomii z praktyką gospodarczą, pracując jako doradca lub ekspert na szczeblu krajowym.

Po profesorze J. Czarkowskim kierownikiem Zakładu Ekonomii Politycznej została doc. Helena Kozikowa (1931–1976) – absolwentka Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Krakowie. Prace doktorską przygotowaną pod kierunkiem prof. J. Czarkowskiego obroniła na Wydziale Rolniczym WSR w Krakowie. Prowadziła badania naukowe w zakresie teoretycznych podstaw produkcyjnej obsługi rolnictwa, usług w ujęciu instytucjonalnym, handlowej obsługi wsi, ekonomicznych uwarunkowań życia kobiet wiejskich i analizy procesów demograficznych. Zmarła przedwcześnie, mając wiele planów życiowych i naukowych.

Następcą docent H. Kozikowej na stanowisku kierownika Katedry Ekonomii Politycznej został ówczesny dr hab. (obecnie profesor zwyczajny) Jan Siekierski (ur. w 1939 r.), który kierownictwo sprawował do przejścia na emeryturę, tj. do roku 2009. Profesor J. Siekierski jest absolwentem Wydziału Rolniczego WSR, doktorantem prof. J. Czarkowskiego. Obecnie nadal ma silny związek z Uniwersytetem Rolniczym i macierzystym zakładem, zwłaszcza poprzez prowadzenie seminariów z ekonomii dla doktorantów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych¹.

¹ Zgodnie z założeniami metodycznymi opracowania, informacje dotyczące profesorów żyjących lub (i) uczestniczących nadal w życiu naukowym i dydaktyce – podane w celu zachowania chronologii wydarzeń – mają tylko charakter skrótowy.

Po przejściu prof. J. Siekierskiego na emeryturę jego następcą w katedrze został prof. Andrzej Radwan (1944–2013). Będąc absolwentem Wydziału Leśnego WSR, zmienił sferę zainteresowań naukowych na zagadnienia ekonomiczne. Pracę doktorską dotyczącą usług w rolnictwie wykonał pod kierunkiem prof. F. Kolbusza. Habilitował się w zakresie nauk rolniczych, a tytuł naukowy profesora nauk rolniczych otrzymał w 2012 r. Naukowo zajmował się problematyką usług, zwłaszcza na wsi i w rolnictwie, badał przemiany strukturalne na obszarach wiejskich oraz rodzinne gospodarstwa rolne. Z racji ukończonych studiów i profilu uprawianej dydaktyki prowadził także badania w dziedzinie ekonomiki gospodarki leśnej, wielofunkcyjnego i trwałego rozwoju lasów oraz stanu i jakości środowiska. Od 2009 r. był kierownikiem Zakładu Ekonomii i Polityki Gospodarczej w Instytucie Ekonomiczno-Społecznym. Pełnił także funkcję wiceprezesa zarządu Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Krakowie. Odbił liczne staże naukowe zarówno krajowe, jak i zagraniczne. Był bardzo dobrym nauczycielem akademickim, człowiekiem solidnym i pryncypialnym. Ciągłe niespełniony w nauce, uważający, że można zrobić więcej i lepiej, podejmował nowe wyzwania naukowe, być może nawet ponad siły. Ciężka, nieuleczalna choroba zbyt szybko zakończyła jego życie. Wówczas już habilitował się dr hab. Łukasz Popławski (ur. w 1972 r.) i jemu powierzono kierownictwo Zakładu Ekonomii i Polityki Gospodarczej. Wkrótce jednak (2014 r.), będąc już profesorem UR, odszedł z uczelni, by zatrudnić się na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie. Z powodu braku we wspomnianym zakładzie samodzielnej kadry naukowej jednostką tą przejściowo zarządza dr Jakub Piecuch.

Trzeci pion nauk ekonomiczno-rolniczych, o wyraźnym profilu społecznym, tworzyły zmieniające się w czasie jednostki organizacyjne nazwane społeczno-ekonomicznymi. Tu także przypisanie do nich poszczególnych samodzielnych pracowników naukowych sprawia wiele trudności, gdyż część z tych osób przez długi czas pracowała w jednostkach stricte ekonomicznych, aby następnie przejść do katedr (zakładów) czy instytutu społeczno-ekonomicznego jako ich pracownicy lub kierownicy. W sektorze nauk ekonomiczno-rolniczych pierwszym profesorem podejmującym tę wielowątkową problematykę był – wcześniej już wspomniany jako ekonomista rolny – prof. Stefan Surzycki. Był on współpracownikiem takich luminarzy życia naukowego i społecznego, jak prof. Franciszek Bujak, prof. Leon Marchlewski, prof. Stanisław Wojciechowski czy Franciszek Stefczyk. Z racji zainteresowań i kontaktów zawodowych bliskie mu były problemy polityki rolnej, w tym rozwój ruchu społecznego i kółek rolniczych na wsi, którego był gorącym orędownikiem. Nie wykładał jednak oddzielnych przedmiotów z zakresu wiedzy społeczno-ekonomicznej.

Problematyka społeczno-ekonomiczna przewijała się także w publikacjach, a zwłaszcza w wykładach, wcześniej wspomnianego ekonomisty prof. Stefana Schmidta, który już w trakcie okupacji, a następnie tuż po II wojnie światowej podejmował problematykę zagospodarowania Ziemi Zachodnich.

Niewątpliwie bardzo ważną postacią w naukach społeczno-ekonomicznych był prof. Franciszek Kolbusz (1929–2015), absolwent Wydziału Rolniczo-Leśnego UJ, doktor nauk ekonomicznych. Doktoryzował się w 1956 r. w Moskwie, a habilitował w WSR w Krakowie. Pracował najpierw w Katedrze Polityki Agrarnej UJ, a po uzyskaniu doktoratu – w WSR w Krakowie, z którą związał się do 1982 r. W latach 1968–

–1972 kierował Katedrą Polityki Agrarnej WSR, a w latach 1978–1982 był dyrektorem Instytutu Nauk Społeczno-Politycznych AR w Krakowie. Później pracował w Instytucie Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN oraz w Katedrze Polityki Agrarnej i Spółdzielczości AE w Krakowie. Jego główne zainteresowania naukowe obejmowały ekonomikę rolnictwa i gospodarki żywnościowej, ale z czasem ciężar tych zainteresowań przeniósł się na politykę rolną, rynki rolne, spółdzielczość i socjologię wsi. Był człowiekiem wielkiej energii i aktywności, udzielał się lub pełnił ważne funkcje w krajowej bankowości spółdzielczej (BGŻ), Komisji Planowania Rady Ministrów i w związkach spółdzielczych. Był profesorem wysoko cenionym, uznanym i rozpoznawalnym w środowiskach naukowych, administracji i spółdzielczości całego kraju, wykładowcą i ekspertem mającym wyważone, stanowcze i oryginalne podejście do oceny zmiennej w czasie sytuacji ekonomicznej wsi oraz rolnictwa i jego otoczenia.

Kolejną znaczącą postacią na polu nauk społeczno-ekonomicznych to prof. Stanisław Moskal (ur. w 1935 r.), absolwent Wydziału Rolniczego WSR oraz Wydziału Filozoficzno-Historycznego UJ (mgr socjologii). Przez wiele lat pracował naukowo i dydaktycznie w Afryce, przebywając na kontrakcie w Algierii. Od chwili powołania Zakładu Socjologii i Rozwoju Wsi, tj. od 1994 r., był jego kierownikiem (do 2004 r.). Skupiony na nauce, o bardzo solidnym metodycznie warsztacie naukowym, raczej unikał popularności niemającej bezpośredniego odniesienia do nauki.

Niejako równoległe z profesorem S. Moskałem naukami społeczno-ekonomicznymi na Wydziale Rolniczym zajmował się doc. Zenon Żiżka (1930–2007), absolwent Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Krakowie. Był doktorantem prof. J. Czarkowskiego, pracę doktorską obronił na Wydziale Rolniczym WSR. Od 1954 r. do przejścia na emeryturę w 1995 r. pracował w różnych strukturach organizacyjnych WSR i AR w Krakowie. W latach 1969–1971 był kierownikiem Studium Nauk Politycznych WSR oraz prodziekanem Wydziału Rolniczego. W kolejnych latach pełnił funkcje wicedyrektora Instytutu Nauk Społeczno-Politycznych i kierownika Zakładu Nauk Politycznych. W 1973 r. powołano go na organizatora i pierwszego dziekana Zamiejscowego Wydziału Produkcji i Obrotu Rolnego w Rzeszowie. W 1982 r. został kierownikiem Zakładu Nauk Politycznych i Filozofii Przyrody. Jego zainteresowania naukowe koncentrowały się na problematyce demograficznej i społecznej regionów uprzemysławianych, teorii renty gruntowej (praca habilitacyjna) oraz tendencjach rozwojowych polskiego rolnictwa. Wykazywał dużą aktywność w zakresie prowadzenia kursów, szkoleń i wykładów poza uczelnią.

Osobą wartą pamięci środowiska społeczno-ekonomicznego jest dr hab. Andrzej Kotala (1947–2012), absolwent Wydziału Rolniczego WSR, doktorant prof. F. Kolbusza. Stopień naukowy doktora habilitowanego uzyskał w 1999 r. na Wydziale Ekonomii AE w Krakowie. Całe swoje życie zawodowe związał kolejno z WSR, AR i Uniwersytetem Rolniczym. Pracę rozpoczął w Instytucie Nauk Społeczno-Politycznych, przekształcanym kolejno w Zakład Problemów Społeczno-Ekonomicznych oraz w Katedrę Społeczno-Ekonomicznych Problemów Wsi (na Wydziale Techniki i Energetyki Rolnictwa). Następnie przeszedł do Katedry Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa, a od 2001 r. do Katedry Socjologii i Rozwoju Wsi, której w latach 2004–2009 był kierownikiem (po prof. S. Moskalu). W latach 2002–2005 pełnił funkcję prodziekana, w którą pracę bardzo się angażował i w której się samorealizował. Jego zainteresowania

naukowe dotyczyły głównie ekonomiki rolnictwa, polityki rolnej i socjologii wsi, a później także gospodarki regionalnej. W dużej części swych badań skupiał się na ludności i gospodarstwach dwuzawodowych, a także na gospodarstwach indywidualnych adaptujących się do nowej sytuacji rynkowej po roku 1990 (urynkowanie). Był człowiekiem wielkiego serca i rozwagi, wzorem zachowania nauczyciela akademickiego, lubił studentów i studenci też go lubili i cenili. Przygotowywał się do napisania monografii profesorskiej, pokonała go jednak ciężka i nieuleczalna choroba. Zmarł przedwcześnie, mając wiele planów życiowych.

Następcą dr. hab. A. Kotali został doc. dr hab. prof. UR Wincenty Kołodziej (ur. w 1942 r.), absolwent Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, doktor i doktor habilitowany nauk humanistycznych. Od 1970 r. był nieprzerwanie zatrudniony w uczelni, najpierw w Zakładzie Nauk Politycznych, przekształconym później w Zakład Filozofii Przyrody i Kultury Wsi, a następnie – na Wydziale Rolniczym – w Zakładzie Rozwoju Obszarów Wiejskich i Doradztwa, w którym w latach 2012–2014 pełnił funkcję kierownika.

Czwarty z kolei pion nauk ekonomiczno-rolniczych, umownie nazwany doradztwem rolniczym (choć zajmujący się też kwestiami rozwoju wsi), ma wyraźne personalne i organizacyjne związki zarówno z ekonomiką rolnictwa, jak i z naukami społecznymi. Za jego założyciela – jeszcze w XIX w., na Uniwersytecie Jagiellońskim – można uznać wspomnianego już prof. W. Lubomęskiego. Profesor, jak pisze Z. Kosiek (1971), upowszechniał również wiedzę wśród włościan. Także prof. J. Kubica w latach 30. XX wieku, będąc asystentem prof. J. Włodka, prowadził doświadczenia terenowe i rozwijał kontakty zawodowe z przodującymi rolnikami, był też doradcą (instruktorem) w Izbie Rolniczej w Krakowie. Następnie, już w WSR, wykładał organizację gospodarstw – przedmiot w dużej mierze nakierowany na praktyczną wiedzę w zakresie ich reorganizacji.

W 1962 r. w WSR utworzono odrębną jednostkę organizacyjną, której zadaniem było wdrażanie do praktyki rolniczej wyników prowadzonych na uczelni badań naukowych – Zakład Upowszechniania Postępu w Rolnictwie. W latach 1962–1969 zakładem kierował prof. Stanisław Jełowicki (1899–1972), absolwent Wydziału Rolniczo-Leśnego Politechniki Lwowskiej. Był specjalistą w zakresie produkcji zwierzęcej, a konkretnie hodowli owiec, mającym duże doświadczenie i umiejętności praktyczne i doradcze m.in. z racji wcześniejszej pracy w Pomorskiej Izbie Rolniczej i w Związku Hodowców Owiec. Od 1955 r. pracował w Zakładzie Hodowli Owiec WSR, był także konsultantem – doradcą w zakresie rozwoju owczarstwa w Chinach. Pełnił funkcję prodziekana, a następnie dziekana Wydziału Zootechnicznego. Zajmując się problematyką hodowli owiec, w tym ich doskonaleniem genetycznym, sprowadził do hodowli w Polsce wiele nieznanych wcześniej ras, głównie europejskich, ponadto badał opłacalność produkcji owczarskiej. Miał duże umiejętności wiązania teorii z praktyką, a zwłaszcza upowszechniania wiedzy i wdrażania osiągnięć nauki do praktyki.

W uczelnianych strukturach organizacyjnych zajmujących się doradztwem i upowszechnianiem postępu w rolnictwie pracował także Tadeusz Piestrak (1931–1999), absolwent Wydziału Zootechnicznego WSR, hodowca zwierząt – owczarz, który niemal całe swoje życie zawodowe poświęcił hodowli tych zwierząt, w tym ich selekcji i doskonaleniu ras. Był również doradcą w zakresie urządzania ferm owiec, w tym wzorcowych owczarni, oraz cenionym konsultantem dużych gospodarstw

owczarskich i zakładów hodowli zarodowej. W latach 1965–1969 pełnił funkcję zastępcy kierownika Zakładu Upowszechniania Postępu w Rolnictwie.

Od 1970 r. Międzywydziałowym Zakładem Upowszechniania Postępu kierował prof. dr hab. Józef Kuźma (ur. w 1935 r.), wówczas doktor, będący absolwentem Wydziału Agronomicznego Sankt-Petersburskiego Uniwersytetu Państwowego w Puszkynie. Pracę doktorską obronił w 1969 r. na Wydziale Rolniczym WSR, na uczelni tej uzyskał także habilitację. W 1979 r. odszedł do Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie; sprawował w niej liczne funkcje. Z macierzystą uczelnią utrzymuje luźne kontakty personalne i naukowe.

Po trzyletnim wakacie na etacie samodzielnego pracownika naukowego, w 1982 r. utworzono Zakład Doradztwa Rolniczego, którego kierownikiem został doc. dr Tadeusz Maj (1924–1995). W czasie II wojny światowej uczestniczył on w ruchu oporu, będąc żołnierzem Batalionów Chłopskich. Studiował na Wydziale Rolniczym UJ oraz na Wydziale Zootechnicznym WSR w Krakowie. Był doktorem nauk rolniczych w zakresie zootechniki (promotor: prof. Z. Ewy). Prace zawodową rozpoczął w Rolniczym Zakładzie Doświadczalnym WSR, a w kolejnych latach pełnił różne funkcje w zakładach doświadczalnych uczelni, w których pracował w okresie 1954–1972. Następnie pracował przemiennie w administracji i samorządach oraz w ruchu ludowym; przez dwa lata piastował funkcję wiceministra w Ministerstwie Przemysłu Spożywczego i Skupu. Po powrocie na uczelnię w 1992 r. pracował na część etatu do 1994 r. (jako emeryt restytuował prace zakładu). Główne zainteresowania naukowe koncentrował na rozwoju produkcji zwierzęcej, systemie doradztwa dla gospodarstw specjalistycznych, uwarunkowaniach wdrażania postępu w rolnictwie; badał także aspiracje młodzieży wiejskiej. Potrafił bezproblemowo łączyć pracę zawodową z pasją działalności społecznej i politycznej. Współpracował szeroko z praktyką, upowszechniał wyniki badań, organizował konferencje, realizował swoje pasje społeczne, czym uwiarygodniał swoje oddanie wsi i rolnictwu.

Po odejściu z uczelni schorowanego już doc. T. Maja Zakład Doradztwa Rolniczego, będący jednostką międzywydziałową, przejął w 1992 r., przechodząc z Katedry Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa, (wówczas) dr Józef Kania (ur. w 1950 r.). Nowy kierownik zakładu przez wiele lat z mozołem odbudowywał funkcje dydaktyczne jednostki, ucząc nowoczesnych, a nawet nowatorskich metod doradztwa, wzorowanych głównie na doświadczeniach zagranicznych. W 2004 r. kierownikiem zakładu został prof. Czesław Nowak (ur. w 1952 r.), absolwent Wydziału Techniki i Energetyki Rolnictwa, doktor i profesor nauk rolniczych, który wcześniej kierował Katedrą Rolnictwa Światowego (zlikwidowaną). Po restrukturyzacji w 2004 r. powstała Katedra Rolnictwa Światowego i Doradztwa. W 2009 r. Zakład Rozwoju Obszarów Wiejskich i Doradztwa ponownie objął dr hab. Józef Kania, prof. UR, i kierował nim do 2014 r. Rok później kierownikiem zakładu został dr hab. Mirosław Klusek (ur. w 1963 r.), historyk gospodarczy, a zakład funkcjonował w ramach Instytutu Ekonomiczno-Społecznego. W tym samym roku 2015, po kolejnej restrukturyzacji jednostek organizacyjnych nauk ekonomicznych, kierownictwo zakładu – przemianowanego na Zakład Polityki Społecznej i Doradztwa – przejęła dr hab. Wioletta Knapik (ur. w 1964 r.), socjolog wsi.

Obecnie naukami ekonomiczno-rolniczymi na Wydziale Rolniczo-Ekonomicznym Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie zajmują się trzy jednostki organizacyjne, tj. dwa

instytuty i samodzielna katedra. W 2009 r. powołano Instytut Ekonomiczno-Społeczny, którym kieruje prof. Wiesław Musiał. Instytut najpierw skupiał cztery zakłady, a dzisiaj obejmuje trzy jednostki: Zakład Ekonomiki i Organizacji Rolnictwa, Zakład Ekonomii i Polityki Gospodarczej oraz Zakład Polityki Społecznej i Doradztwa. W wyniku rozwoju kadry naukowej, a także przesunięć personalnych powstał w 2015 r. Instytut Ekonomiki i Zarządzania Przedsiębiorstwami, którym kieruje prof. Janusz Żmija, z dwoma zakładami: Ekonomiki i Finansów Przedsiębiorstw oraz Zarządzania i Marketingu. W tym samym roku Katedrę Statystyki Matematycznej przekształcono w Katedrę Statystyki i Ekonometrii, kierowaną przez prof. Karola Kukułę.

Odnosząc się do stanu pracowników tworzących struktury nauk ekonomiczno-rolniczych, należy stwierdzić, że stanowią oni zapewne największy w historii uczelni zespół ekonomistów rolnictwa i agrobiznesu, liczący ogółem (wraz z pracownikami naukowo-technicznymi i doktorantami) 66 osób. W jego skład wchodzi 4 profesorów mianowanych, jeden profesor wizytujący (z SUR w Nitrze), 4 profesorów emerytowanych, 9 profesorów UR i doktorów habilitowanych. Największą grupę stanowią doktorzy: adiunkci i wykładowcy różnych specjalności, w tym ekonomiczno-rolniczych, ekonomicznych, nauki o zarządzaniu, socjologii i nauk humanistycznych, których jest ogółem 27. Asystent finalizujący doktorat na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie jest jeden, doktorantów ogółem 9, a pracowników naukowo-technicznych łącznie 11. Pracownicy naukowo-dydaktyczni to grupa silnie zdywersyfikowana pod względem rodzaju i miejsca zdobywania wykształcenia. Osoby te kończyły studia, doktoryzowały się czy habilitowały na różnych uczelniach (i stamtąd też składane były wnioski o profesurę). Za granicą habilitację uzyskali prof. J. Żmija (na Uniwersytecie w Rostocku) i dr hab. Andrzej Krasnodębski (na Słowackim Uniwersytecie w Nitrze), a doktorat na Uniwersytecie Humboldta w Berlinie obronił dr hab. Jerzy Cieślik. W kraju przewody doktorskie w zakresie nauk ekonomicznych i w zakresie zarządzania przeprowadzano w takich uczelniach i instytutach, jak SGGW w Warszawie, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu, Uniwersytet Jagielloński, Politechnika Częstochowska, Akademia Rolnicza w Szczecinie oraz Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN w Warszawie, a przewody habilitacyjne – w SGGW w Warszawie, Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Akademii Rolniczej w Krakowie, Uniwersytecie Wrocławskim i Uniwersytecie Toruńskim.

W minionym 40-leciu wkład w rozwój nauk rolniczo-ekonomicznych i dydaktyki wniosło wielu zasłużonych adiunktów i wykładowców, którzy z różnych przyczyn nie wykonali pracy habilitacyjnej i nie zostali formalnie samodzielnymi pracownikami naukowymi. Chcąc sporządzić ich listę, trudno uniknąć subiektywizmu, ale godne przypomnienia na pewno są takie osoby, jak nieżyjący od wielu lat mgr Antoni Ginter, a także niedawno zmarli mgr Marek Przybył, dr Dżyszław Korpała i dr Lucjan Strzelczak. Bardzo zasłużeni z racji swej wiedzy, pracy dydaktycznej, ale i naukowej byli pracujący przed laty w katedrach ekonomicznych dr Jan Pohl, dr Edward Brzeziński, dr Krystyna Więcek-Pohl, dr Edward Ziobro, dr Ludwik Szaro, dr Leszek Kuczek (pracuje nadal), mgr Zbigniew Bodzioch oraz mgr Maria Głuszka. W katedrze ekonomii (w zmieniającej się strukturze) pracowali zasłużeni dydaktycy i naukowcy: dr Janina Szczepanik, dr Barbara Sosenko i dr Stanisław Sarat. Długoletnimi pracownikami Katedry Statystyki

byli dr Jan Krawontka i dr Bronisław Kosowski, a później także dr Maria Maksymowicz-Magdoń. Z doradztwem i socjologią wsi przez wiele lat związani byli zawodowo dr Krystyna Vinohradnik, dr Andrzej Żurek i dr Rościśław Kuciakowski. Wśród pracowników naukowo-technicznych na polu nauk ekonomicznych zasłużyli się nieżyjący już Kondrat Litwinowicz, Natalia Solarz, mgr Dominik Brożbar, inż. Anna Ludew, Andrzej Guzik i mgr Maria Maćkowska-Reklewska, jak również emerytowani pracownicy, którzy ciągle podtrzymują kontakty z uczelnią: mgr Róża Kirsz, mgr Stanisław Kurandy i mgr Tadeusz Biedroński.

W Krakowie problematyką ekonomiczno-rolniczą, zagadnieniami rozwoju obszarów wiejskich czy socjologią wsi zajmowali się jeszcze inni naukowcy. Na Uniwersytecie Jagiellońskim geografią gospodarczą i rozwojem obszarów wiejskich zajmował się (obecnie już w mniejszym stopniu) prof. Czesław Guzik. Na uczelni tej, w silnym zespole socjologów, socjologię wsi reprezentują dzisiaj prof. dr hab. Krzysztof Gorlach i dr hab. Piotr Nowak, a zajmowali się nią także emerytowany prof. Lucjan Koncik i zmarły już prof. Zygmunt Seręga. Na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie w mniejszym lub większym zakresie badania ekonomiczno-rolnicze prowadzi: prof. Kazimierz Zieliński, dr hab. prof. UEK Krzysztof Firlej i dr hab. prof. UEK Józefa Gniewek oraz kilku młodych pracowników naukowych.

Podsumowanie

Podsumowując przeglądową i syntetyczną analizę rozwoju nauk rolniczo-ekonomicznych w Krakowie, skoncentrowaną w głównej mierze na stanie kadr naukowych, można spróbować określić, które okresy i lata były dla tych nauk dobre, a w których występowała stagnacja czy nawet regres.

Z pewnością niekorzystnym okresem były czasy stalinizmu w Polsce, kiedy to pracowników naukowych eliminowano z uczelni ze względów politycznych. W tym okresie ofiarami czystek stali się prof. Stefan Schmidt i doc. Jan Pocię (będący jeszcze wówczas asystentem). Także w latach 80. XX wieku, po stanie wojennym, w funkcjonującej wówczas strukturze katedr ekonomiczno-rolniczych nastąpił wyraźny zastój w rozwoju kadry i badań naukowych, co częściowo było także uwarunkowane personalnie. Poszukując analogii, można ten okres nazwać „10-letnią smutą”.

Początek lat 90. przyniósł ożywienie kontaktów zagranicznych, znaczący udział pracowników (i studentów) w programach szkoleniowych (głównie w Niemczech), jak również większą aktywność w badaniach grantowych na uczeni i poza nią. Duże ożywienie badań, ale i rozwinięcie programów przedmiotów ekonomicznych wiązało się z dwoma ważnymi zdarzeniami. Jednym z nich – zewnętrznym – były zmiany polityczne i gospodarcze związane z ubieganiem się Polski o stowarzyszenie z Unią Europejską i podjęciem wieloletnich przygotowań do akcesji. Drugim wydarzeniem, pozornie może nie tak znaczącym, jednak powoli zmieniającym nauki ekonomiczne, było utworzenie w 1994 r. kierunku Agroekonomia, z nowym programem nauczania nasyconym przedmiotami ekonomicznymi. W roku 1997 utworzono kierunek ekonomiczny, który wtedy wydawał się bardzo perspektywiczny, tj. Zarządzanie i Marketing. Wówczas już wprowadzono studia dwustopniowe: licencjackie i magisterskie, które

ze względu na niedobór kadry naukowej z zakresu zarządzania zostały skrócone tylko do pierwszego stopnia (licencjatu). W kolejnych latach, obserwując popyt na studia ekonomiczne i reagując na rozwój kadry naukowej (która doktoraty i habilitacje zdobywała już nie w zakresie nauk rolniczych, lecz ekonomicznych), powołano w 2006 r. nowy kierunek studiów – Ekonomię (studia dwustopniowe). W odpowiedzi na zwiększenie się udziału studentów kształcących się w dziedzinie nauk ekonomicznych (na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych), a zapewne także w poszukiwaniu nowej, bardziej marketingowej nazwy, w 2002 r. przekształcono Wydział Rolniczy w Wydział Rolniczo-Ekonomiczny. Zmiany struktury organizacyjnej jednostek ekonomicznych w kolejnych latach przywróciły (w pewnym sensie) porzuconą niemal przed czterdziestu laty strukturę instytutową. W 2009 r. powołano Instytut Ekonomiczno-Społeczny z czterema (a po latach z trzema) zakładami, łącząc w jednej strukturze ekonomię, ekonomikę rolnictwa, doradztwo rolnicze i nauki społeczne. W 2015 r., na bazie Katedry Zarządzania i Marketingu w Agrobiznesie, powołano z kolei Instytut Ekonomiki i Zarządzania Przedsiębiorstwami, w którego skład weszły dwa zakłady. Katedra Statystyki Matematycznej w 2015 r. zmieniła nazwę (i profil) na Katedrę Statystyki i Ekonometrii, pozostając samodzielną jednostką.

W 2008 r. uczelnia zmieniła nazwę, stając się jako jedyna w kraju Uniwersytetem Rolniczym, a nie – Uniwersytetem Przyrodniczym, jak pozostałe uczelnie o tym profilu (z wyjątkiem Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, która zachowała swoją tradycyjną nazwę). Może to dziwić, jako że Uniwersytet Rolniczy działa w regionie, który ma wprawdzie duży potencjał przyrodniczy do prowadzenia produkcji rolniczej, ale też wyjątkowo niekorzystną strukturę agrarną, a co za tym idzie – w dużej mierze zapóźnione i nisko produktywne rolnictwo (w znacznie lepszym stanie jest tu produkcja ogrodnicza). Trudno rozstrzygnąć, czy obecna nazwa sprzyja rozwojowi uczelni i czy wzmocnia nauki rolniczo-ekonomiczne, ale wydaje się, że raczej ich nie eksponuje. Za wydarzenie przełomowe dla rozwoju nauk ekonomicznych można zapewne uważać przyznanie z dniem 23.11.2015 r. Wydziałowi Rolniczo-Ekonomicznemu uprawnień do nadawania stopnia doktora nauk ekonomicznych w dyscyplinie ekonomia.

Bibliografia

- Fierich, J. jun. (1934). *Studium Rolnicze (1890–1923). Wydział Rolniczy Uniwersytetu Jagiellońskiego*. Kraków: Nakładem Wydziału Rolniczego UJ.
- Inglot, S. (1951). Wstęp, W: A. Gostomski, *Gospodarstwo*. Wrocław.
- Inglot, S. (1952). Wstęp, W: *Próby reform właścicielskich w Polsce XVIII w. Wybór źródeł*. Wrocław.
- Inglot, S. (1960). Zagadnienia wpływu antycznej literatury rolniczej na organizację folwarku na Śląsku w okresie renesansu, W: *Prace z dziejów Polski feudalnej ofiarowane Romanowi Grodeckiemu w 70 rocznicę urodzin*. Warszawa: PWN.
- Inglot, S. (1966). Nauki rolnicze w Polsce końca XVIII w. *Studia i Materiały z Dziejów Nauki Polskiej. Seria B*, 10, 52–53.
- Inglot, S. (1973). Początki polskiej myśli ekonomiczno-rolniczej od XVI do XVIII wieku, W: A. Żabko-Potopowicz (red.), *Zarys polskiej myśli ekonomiczno-rolniczej do drugiej wojny światowej*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, PAN.

- Jurkowska, H., Komornicki, T., Kosiek, Z. (red.) (1975). *Studia rolnicze w Krakowie: w XXX-lecie Polski Ludowej*. Kraków: Akademia Rolnicza w Krakowie.
- Kosiek, Z. (1971). Materiały do biografii pracowników Studium, Wydziału Rolniczego i Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie. Historia rolnictwa*, 1.
- Księga Jubileuszowa Akademii Rolniczej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie. (2003). Kraków: Wydawnictwo AR w Krakowie.
- Profesorowie, docenci i doktorzy habilitowani Wyższej Szkoły Rolniczej – Akademii Rolniczej im. Hugona Kołłątaja w Krakowie. (2003). Kraków: Wydawnictwo AR w Krakowie.
- Profesorowie, docenci i doktorzy habilitowani Wyższej Szkoły Rolniczej, Akademii Rolniczej, Uniwersytetu Rolniczego im. Hugona Kołłątaja w Krakowie: 1953–2013. T. 1 i 2. (2013). Kraków: Wydawnictwo UR w Krakowie.
- Rostafiński, J. (1926). *Początki botaniki oparte na opisie roślin*. Lwów – Warszawa – Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich.
- Żabko-Potopowicz, A. (1973). Kształtowanie się polskiej myśli ekonomiczno-rolniczej w pierwszej połowie XIX wieku, W: A. Żabko-Potopowicz (red.), *Zarys polskiej myśli ekonomiczno-rolniczej do drugiej wojny światowej*. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, PAN.

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 28.12.2015

Do cytowania – For citation:

Musiał, W. (2015). Rozwój nauk ekonomiczno-rolniczych w środowisku krakowskim – spojrzenie retrospektywne [The development of economic and agricultural sciences in the community of Krakow – A retrospective look]. *Problemy Drobnych Gospodarstw Rolnych – Problems of Small Agricultural Holdings*, 4, 39–59. doi: <http://dx.doi.org/10.15576/PDGR/2015.4.39>.